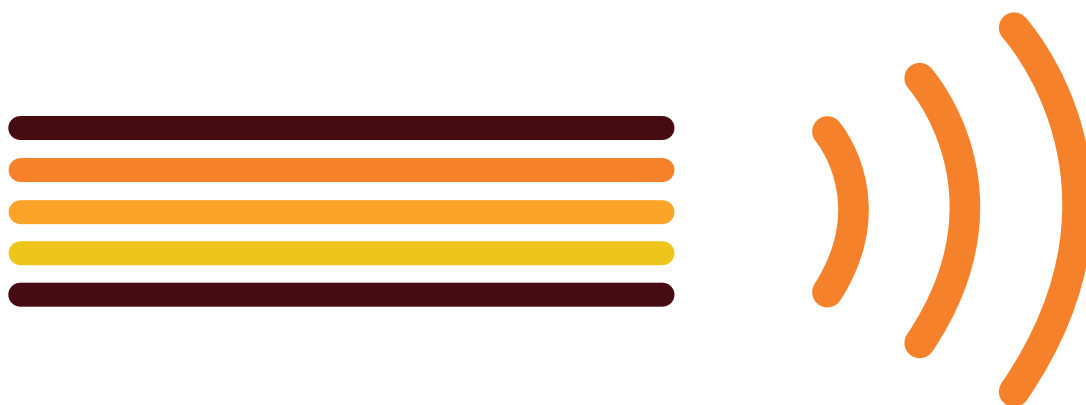

Marga Losantos
mlosantos@bnc.cat
Biblioteca de Catalunya

HISTÒRIA DE LES BIBLIOTEQUES I ARXIUS: ESTUDIS I RECERCA A CATALUNYA (2012-2013)

HISTORIA DE LAS BIBLIOTECAS Y ARCHIVOS: ESTUDIOS E INVESTIGACIÓN EN CATALUÑA (2012-2013)

HISTORY OF LIBRARIES AND ARCHIVES: STUDIES AND RESEARCH IN CATALONIA (2012-2013)

RESUM | RESUMEN | ABSTRACT

En aquest apartat es presenten les publicacions, els estudis i les activitats principals al voltant de la història de les biblioteques i dels arxius, així com les que parlen de les seves col·leccions i fons, editades a Catalunya el 2012 i 2013 o que tracten sobre Catalunya. S'hi inclouen tant les monografies com els articles, les tesis i els treballs de recerca que s'han publicat. També es recullen les exposicions, les conferències, els congressos i la docència que s'hi relacionen.

En este artículo se presentan las principales publicaciones, estudios y actividades sobre la historia de las bibliotecas y archivos entre 2012 y 2013, así como sobre sus colecciones y fondos, ya se trate de trabajos editados en Cataluña, o relacionados con Cataluña. Se incluyen monografías y artículos de revista, así como tesis y trabajos de investigación. También se relacionan todo tipo de actividades y eventos vinculados con el tema: exposiciones, conferencias, congresos y actividades docentes.

This article reviews the main publications, studies and activities addressing the history of Catalan libraries and archives and the materials in their collections which were published in 2012 and 2013 in Catalonia or which take Catalonia as their subject. This includes monographs, articles, theses and research projects, talks, presentations and academic lectures of various kinds.

PARAULES CLAU:

Història de les biblioteques, Història dels arxius, Biblioteques catalans, Arxius catalans

PALABRAS CLAVE:

Historia de las bibliotecas, Historia de los archivos, Bibliotecas catalanas, Archivos catalanes

KEYWORDS:

History of libraries, History of archives, Catalan libraries, Catalan archives

REBUT

09/06/2014

ACEPTAT

29/07/2014

1 PRESENTACIÓ

Com ja es va indicar en el bienni anterior, els anys 2012 i 2013 no es pot parlar d'una variació amb relació a les publicacions, els estudis i les activitats relacionades amb la història de les biblioteques i els arxius o amb les seves col·leccions o fons. No s'observa una tendència concreta, o un tema central, si més no pel que fa a la història de les institucions.

El que es pot apreciar és una disminució de les publicacions sobre institucions, mentre que augmenten les que estudien col·leccions o fons concrets. En aquest sentit, cal ressenyar les exposicions per a celebrar o commemorar efemèrides i presentar col·leccions de les biblioteques i arxius. En aquest cas sí que podem parlar de tendències, sempre al voltant d'una efemèride.

2 PUBLICACIONS

2.1. Biblioteques

Aquests dos anys les publicacions que tracten estrictament la història de les biblioteques i de biblioteques concretes han estat escadusseres. Dues monografies breus i dos articles que parlen de biblioteques tan disperses com la Pública de Lleida, la Filmoteca de Catalunya o la Biblioteca del Col·legi d'Advocats. D'altra banda, un article històric sobre l'activitat de les biblioteques durant el segon franquisme.

Carme Ariche (2012), directora de la Biblioteca Pública de Lleida de 1983 al 2012, en deixar la biblioteca ha redactat una breu publicació amb què vol contribuir a "conservar la memòria d'aquesta institució, des dels orígens llunyans de la desamortització, en la segona meitat del segle XIX, a la Biblioteca moderna actual, en ple funcionament dels recursos digitals".

La Biblioteca del Col·legi d'Advocats (2012) ha publicat una guia, en català i castellà, que vol ser una breu història de l'entitat, molt il·lustrada.

Mercè Rueda (2011), en un article on es descriu el projecte bibliotecari i arquitectònic de la nova biblioteca de Cinema de la Filmoteca, repassa la història de la

institució, amb la descripció dels seus antecedents, des de la formació de la biblioteca Delmiro de Caralt el 1924.

Finalment, Assumpció Estivill (2013) dóna una visió històrica de les biblioteques populars entre el 1957 i el 1975, centrant-se en les activitats culturals que es duïen a terme en la biblioteca com a espai de socialització.

Així com s'ha publicat poc sobre història de les biblioteques, els estudis i la presentació de fons i col·leccions han estat més abundants, tant pel que fa a col·leccions concretes com a estudis més generals.

Els fons de la Biblioteca de Catalunya els han descrit, estudiat i comentat, en alguns casos personal de la mateixa institució i en d'altres investigadors aliens. Jaume Clarà (2013) descriu en un breu article el fons Eduard Feliu, donat a la Biblioteca de Catalunya el 2010. Feliu és conegut per les seves aportacions a l'estudi de la vida i la cultura hebrees de la Catalunya medieval. La col·lecció consta d'uns cinc mil títols de monografies i seixanta-cinc títols de publicacions seriades. Margarida Ullate (2013) descriu i explica la història d'un altre fons de la Biblioteca de Catalunya, en aquest cas el de cilindres del fons Regordosa-Turull. Nuno Mendes dóna a conèixer un conjunt d'obres de cambra per a violí, d'un llibre d'orgue del segle XVII, que formen part del manuscrit 387 de la Biblioteca de Catalunya. Dóna notícia de les obres, en descriu la font i fa una transcripció crítica de la primera obra, abans de publicar l'estudi complet, actualment en curs.

La Universitat Autònoma de Barcelona (Farré, 2013) també presenta les seves col·leccions singulars, en una publicació de la mateixa biblioteca. Les col·leccions abasten àmbits diferents de les ciències i les humanitats, i moltes són úniques a Catalunya. Estan constituïdes per correspondència personal, retalls de premsa, biblioteques privades, obra personal, mapes, cartells, revistes, material audiovisual, etc.

La Biblioteca del Pavelló de la República ha publicat nous llibres dins la col·lecció d'"Els papers del Pavelló de la República", a partir dels seus fons. Han estat quatre els títols apareguts aquest bienni: els dos primers descriuen els fons personals de Josep Maria Trias Peitx (2013) i Miquel Ferrer i Sanxis (Universitat de Barcelona, 2012); el tercer publica un article inèdit del ric fons de l'Arxiu

del Centre d'Estudis Històrics Internacionals (CEHI), *L'Espagne et les Juifs*, editat per l'Oficina de Informació Diplomàtica del Ministeri d'Afers Estrangers espanyol l'any 1949 i traduït i anotat al català a cura de Luciano Casali i Lola Harana (2013), i el darrer descriu el fons documental de la CNT (Abelló, 2013).

Sobre els fons de biblioteques desaparegudes trobem la publicació de Marc Sureda i Jubany (2012), que descriu l'inventari dels llibres de la canònica de Santa Maria de Besalú, que forma part del registre d'una visita pastoral el 1429. La llista presenta una diversitat de textos propis de la vida intel·lectual i litúrgica d'una comunitat canonical que alhora poden reflectir alguns dels episodis de la seva història particular, com ara la seva condició d'efímera seu episcopal entre 1017 i 1020.

Les col·leccions privades també s'han estudiat durant aquest període. Aquest és el cas del catàleg de la col·lecció local privada Renom-Llonch, especialitzada en la ciutat de Sabadell (2012). La col·lecció abasta més de dos-mil documents, llibres, opuscles, publicacions periòdiques, fulls volants, arxius d'empresa, fotografies i postals, etc., amb un estudi previ sobre editors, autors i impressors sabadellencs dels segles XIX i XX.

D'altra banda, el personal de les biblioteques també ha merescut l'atenció dels investigadors. La revista *Dynamis* publica un estudi sobre Maria Serrallach (Olagüe, 2014), una de les primeres bibliotecàries especialitzades del nostre país, que entre 1937 i 1975 va dirigir el Seminari de Química de la Universitat de Barcelona (SQUB). Serrallach va convertir el SQUB en un centre de documentació modern, i va oferir serveis que cap altre centre oferia. L'article, a banda de descriure la trajectòria professional de Serrallach, mostra l'evolució del centre fins al 1984, quan es va transformar en la Biblioteca de les facultats de Física i Química de la UB.

2.2. Arxius

Dos arxius tan diferents com el de la Universitat de Barcelona i el de l'Institut Botànic de Barcelona han estat motiu d'estudi durant aquest bienni, en sengles articles. Andreu, López i Vernet (2013) han estudiat l'arxiu històric de la Universitat de Barcelona, des dels

inicis fins a l'actualitat. També expliquen els seus fons històrics, descrivint el quadre de classificació i els fons més destacats. L'Arxiu de l'Institut Botànic de Barcelona (Prunera, 2012) es descriu a partir de la seva documentació, imprescindible per a comprendre la història de la botànica a Catalunya des de final del segle XIX: fons personals, documentació de caràcter públic i privat, des del segle XIX fins als nostres dies.

Xavier Pérez (2011), director de l'Arxiu Comarcal del Vallès Oriental, explica un dels projectes que ha impulsat i dut a terme l'Arxiu en els darrers cinc anys. Han inventariat (i encara continuen) els fons i documents relatius a la comarca del Vallès Oriental que es troben a arxius i centres documentals de fora de l'àmbit territorial de la comarca.

Un altre arxiu del Vallès Oriental, en aquest cas el de Granollers (Botey, 2012), s'ocupa des de fa temps de la recuperació i conservació del patrimoni fílmic, testimoni viu del passat de la ciutat. Aquests darrers dos anys ha endegat noves actuacions de preservació i difusió, i en descriuen els fons i les actuacions dutes a terme.

Igual que passava amb les biblioteques, les publicacions sobre arxius s'han centrat en la descripció dels fons d'arxiu, més que en la seva història. Així, Eva Santaulària (2012), a la revista *Dovella*, presenta i descriu breument la documentació de les cambres agràries del Bages que es conserva a l'Arxiu Comarcal del Bages.

Un grup d'arxivers ha elaborat el catàleg de la col·lecció de pergamins de l'Ajuntament de Vimbodí i Poblet, dipositats a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà (Felip, 2013).

Gabriela Dalla Corte (2013) ha publicat la descripció dels arxius de la *Revista Comercial Ibero-Americana Mercurio* (1901-1938) i de la Casa de Amèrica de Barcelona (1909-1968), organismes privats que van impulsar l'americanisme català.

Lluïsa Cases (2013) ha publicat el volum setè de l'inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, que abraça el període comprès entre 1801 i 1862, data que coincideix amb la promulgació de la Llei

orgànica del notariat. A partir d'aquest volum, s'inclouen els protocols de Badalona. També s'ha continuat publicant l'inventari dels fons musicals de Catalunya, els números 6 i 7 de la col·lecció. En aquest cas són els fons de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i el Fons Teodoro Echegoyen de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa (Gregori, 2012), per un costat, i el fons de la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries (2013), per l'altre.

A banda de les publicacions sobre fons d'arxiu, indiquem algunes de les entrades de fons nous als arxius catalans, que s'han ressenyat al lloc web de la Xarxa d'Arxius Comarcals de Catalunya. L'Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà ha ingressat el fons municipal de Cadaqués, un dels més importants de la comarca gràcies a la continuïtat i l'antigor de la documentació que conserva. El Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles ingressa el seu fons a l'Arxiu Comarcal; hi destaquen les revistes banyolines dels anys trenta i les fotografies de monuments i paisatges de la comarca dels anys quaranta i cinquanta. L'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre ha rebut el fons documental de l'Ajuntament de Miravet (1916-1992), mentre que el de l'Ajuntament de Santa Bàrbara ha anat a l'Arxiu Comarcal del Montsià.

Els arxius comarcals també han rebut fons d'entitats privades i personals. Així, l'Arxiu Comarcal d'Osona ha ingressat el fons fotogràfic i documental de Quirze Parés i Ganyet, fotògraf, investigador, guionista, productor de cinema amateur i gran excursionista. El fons es compon de gairebé nou mil clixés, de les versions originals de les seves pel·lícules i de la seva obra manuscrita, un conjunt de documents que és reflex de la rica i rigorosa activitat intel·lectual que duia a terme al marge de la seva professió. Com a fons d'empresa trobem el de la ganiveteria Casafont, que ha arribat a l'Arxiu Comarcal del Solsonès. L'Arxiu Comarcal d'Osona ha rebut el fons del Club Atlètic Vic (CAVíc), de gran interès per a la història de l'atletisme i per conèixer el funcionament intern d'un club esportiu de gairebé un segle d'història.

Els arxivers també s'han estudiat durant aquest bienni. Aquest és el cas de Marià Vallès i Vallès, arxiver de la Diputació de Barcelona, en el treball de recerca de Cecília Vallès i Botey, presentat el 2010, però que

no es va ressenyar en el seu moment. El treball presenta la història de l'Arxiu de la Diputació des de la creació fins als inicis del segle XX, centrant-se en la figura de Marià Vallès, que fou l'arxiver entre 1893 i 1919. Vallès va confeccionar un registre inventari que descriu cronològicament per negocis i matèries tots els fons. També va inventariar col·leccions i fons afegits, que la Mancomunitat va destinar a l'IEC, la Biblioteca de Catalunya i els museus d'art.

3 ESTUDIS I DOCÈNCIA

3.1. Docència

La història de les biblioteques i els arxius no es preveu en el plans d'estudi de grau dels centres que imparteixen estudis de biblioteconomia i documentació (UB, UAB, UOC). En els estudis de postgrau es troben assignatures en les quals es poden treballar les biblioteques i els arxius i especialment els seu fons, des del punt de vista patrimonial. En el doctorat en Història Comparada, Política i Social de la UAB, s'imparteixen les assignatures sobre història de la cultura, el llibre i l'alfabetització; manuscrits i documents autògrafs, i documentació arxivística.

El curs 2012-2013 va començar el postgrau de Gestió i Tractament Digital de Documentació Històrica de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents (ESAGED), que se centra en la posada en valor del patrimoni documental i estudia temes com ara la descripció de documents històrics i la història de les institucions medievals i modernes que conserven el patrimoni documental, entre els quals es troben els arxius. S'adreça a arxivers, gestors culturals, documentalistes, bibliotecaris, museòlegs, restauradors, conservadors de béns culturals i investigadors de les ciències socials i humanístiques, entre d'altres. També hi poden accedir persones amb experiència en el sector dels arxius i el tractament dels documents històrics.

La Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la UB des del curs 2012-2013 imparteix el màster universitari de Biblioteques i Col·leccions Patrimonials, un màster de 60 crèdits biennal, adreçat a graduats de diferents titulacions i basat en la interdisciplinarietat. S'orienta a la gestió, el tractament, la

difusió i la promoció del patrimoni, amb la finalitat de formar professionals que dominin els processos i les tècniques de creació, anàlisi, gestió i avaluació d'informació. S'imparteixen assignatures com ara El Patrimoni Bibliogràfic i Documental Europeu o Fons Personals Patrimonials.

3.2. Grups de recerca

Els grups de recerca de les universitats mencionats en les edicions anteriors de l'anuari han continuat en actiu, encara que no s'indica que els dos darrers anys hagin publicat res relacionat amb el tema que ens interessa. Podem parlar, per exemple, del Grup de Recerca d'Estudis d'Història Cultural (GREHC) i del Grup de Recerca d'Història Moderna Manuscrits, de la UAB; del Grup d'Estudi d'Història de la Cultura i dels Intel·lectuals (GEHCI), de la UB, i del Grup Manuscrits i Biblioteques a Catalunya, de la Universitat Rovira i Virgili. Tots treballen àmbits multidisciplinaris d'història i estudis culturals, però se centren en l'estudi de la història del document i la seva producció, en el món de l'edició. La història de les biblioteques i els arxius no hi té presència, de moment. Es tractaran en els altres apartats de l'anuari.

3.3. Treballs i tesis

En el cas dels treballs d'investigació ens trobem la mateixa situació que amb les publicacions. Durant aquest bienni s'han investigat fons de biblioteques i arxius, però no trobem treballs sobre la seva història.

En l'àmbit dels arxius, trobem la tesi de Jaume Enric Zamora Escala (2012), *Els arxius i el conflicte polític en el segle XX: El cas dels arxius catalans (1931-1939)*, dirigida per Jordi Casassas al Departament d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona, sobre els arxius catalans entre 1931 i 1939. L'objectiu de Zamora és reconstruir i analitzar la relació entre els arxius i el conflicte polític del segle XX, prenent els arxius catalans com a exemple.

Anna Fernández Gómez (2012), en el seu treball de recerca del màster d'Arxivística i Gestió de Documents de l'ESAGED presenta una guia dels arxius i fons documentals dels arxius del moviment llibertari a Catalunya, després de constatar la dispersió i varietat

de fons documentals que existeixen a Catalunya sobre el tema.

Núria Jornet i Benito (2013) en la seva tesi doctoral, llegida el 2005 i feta pública el 2013, dirigida per Blanca Gari de Aguilera i presentada al Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica de la Universitat de Barcelona, ha estudiat la formació d'una comunitat religiosa i del seu arxiu monàstic. Amb el títol *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona: origen d'un monestir i configuració d'un arxiu monàstic (1236-1327)*, Jornet ha treballat a partir de la documentació conservada per la comunitat successora, el monestir de Sant Benet, i ha analitzat la funció d'arxiu en la comunitat monàstica al llarg del temps.

Josep Camprubí Sensada (2012) presenta la tesi *La catedral de Girona entre 1101 i 1144. Col·lecció diplomàtica i estudi històric*, dirigida per Jesús Alturo al Departament de Ciències de l'Antiguitat i l'Edat Mitjana de la Universitat Autònoma de Barcelona. Es tracta d'una edició crítica de la documentació notarial generada a l'entorn de Santa Maria, la seu de Girona entre 1101 i 1144, la qual es conserva als arxius de la catedral i del seminari. Completa l'obra un estudi històric inèdit sobre l'evolució de la seu.

Josep M. Salis i Clos (2012) va presentar la tesi *El repertori litúrgic marià a Catalunya a finals del segle XVII. Les antífores marianes majors del M 1168 del Fons Verdú de la Biblioteca de Catalunya*, dirigida per Antonio Ezquerro Esteban, al Departament d'Art i Musicologia de la UAB. La tesi estudia la música de les antífores marianes majors a Catalunya a final del segle XVII, i se centra en les obres conservades en el M 1168 del Fons Verdú de la Biblioteca de Catalunya.

A partir d'un fons documental inèdit i dispers a Cubells, que calia salvaguardar, Elena Cantarell Barella (2013) ha bastit la seva tesi doctoral, *La vida en un poble de Catalunya interior, segles XIV-XV. Localització, recuperació, organització i explotació dels fons documentals de Cubells*, dirigida per Teresa-Maria Vinyoles, al Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica de la Universitat de Barcelona. Es tracta d'una investigació que ha permès estudiar el territori des del territori i amb les fonts del territori, i contribuir a la conscienciació de la conveniència de la preservació dels documents històrics per fer història de la població.

4 DIFUSIÓ I DIVULGACIÓ

4.1. Congressos, seminaris i reunions científiques

Els congressos que tenen lloc periòdicament a Espanya sobre biblioteques o d'associacions bibliotecàries —VI Congreso Nacional de Bibliotecas Públicas, a Burgos, i les XIII Jornadas Españolas de Documentación, de FESABID— no han tractat la història de les biblioteques ni dels seus fons. Hem d'anar a esdeveniments més locals per trobar treballs específics sobre el tema.

La Bodleian Library ha organitzat el 2012 un congrés sobre la influència de la secularització dels convents en les biblioteques europees. En aquesta conferència, en què han participat ponents de 14 països europeus i nord-americans, es debat quin impacte va tenir en les biblioteques el tancament dels convents que es va dur a terme a tot Europa entre els segles XVI i XIX. Hi participen Pedro Rueda (2012), de la Facultat de Biblioteconomia, amb "La secularización de las bibliotecas eclesiásticas en Latinoamérica de la Independencia a las nuevas repúblicas: continuidad y ruptura de las colecciones" i Javier Anton Pelayo (2012), de la Universitat Autònoma de Barcelona, amb la ponència "The secularization of books and the change in the habit of reading in Catalonia during 18th and 19th centuries".

La Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona ha organitzat una jornada de recerca sobre Pere Miquel Carbonell i el seu temps (1434-1517). Carbonell, notari i bibliòfil, va ser una de les figures emblemàtiques de l'humanisme a Catalunya, i va ser posseïdor d'una important biblioteca, que es troba a la Biblioteca de la UB. Arxiver reial, de Barcelona, es va lliurar a la tasca de conservar, inventariar i anotar els documents de l'Arxiu Reial (<http://stel.ub.edu/ludus/sites/default/files/ckimages/programa_a_30.10.pdf> [Consulta: 6/06/2014]).

Maria Elvira (2013), també de la Facultat de Biblioteconomia de Barcelona, ha participat a les VI Jornadas Archivando, a Lleó, amb una ponència sobre les possibilitats d'eliminar documents en arxius personals.

El 23 de gener del 2013 ha tingut lloc, a l'Espai Francesca Bonnemaison, la Jornada sobre la Recuperació

de la Memòria Històrica de les Dones, organitzada per la Diputació de Barcelona. S'hi presenten experiències en relació amb la recuperació i difusió de la història de les dones; una d'elles, "Documentant Regina. Fonts d'arxiu per a la història de les Dones", a càrrec d'Anna Argilés, professora de l'IES Olorda de Sant Feliu de Llobregat, i M. Luz Retuerta, directora de l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat, tracta sobre els materials didàctics.

4.2. Exposicions

La música ha estat una de les protagonistes de les exposicions bibliogràfiques d'aquest bienni, amb la commemoració d'aniversaris i efemèrides de músics i compositors. El bicentenari de Richard Wagner s'ha celebrat a la Biblioteca de Catalunya amb una mostra de documents del fons personal de Joaquim Pena, musicògraf i crític musical. També la Biblioteca d'Humanitats de la UAB se n'ha fet ressò, juntament amb el centenari de Verdi. Altres músics dels que han celebrat aniversaris han estat Frederic Mompou, Montsalvatge, Eduard Toldrà, Ricard Lamote de Grignon i Manuel Blancafort. En aquest cas també ha estat la Biblioteca de la UAB la que ha organitzat una exposició bibliogràfica amb partitures, llibres i discos sobre aquests autors. Per la seva banda, els compositors Robert Gerhard i Joaquim Homs, de la mort dels quals es va commemorar el desè aniversari el 2013, han estat l'objecte de sengles exposicions a la Biblioteca de Catalunya, que conserva els seus fons.

A banda de músics i compositors també s'ha exposat material sonor. Aquest ha estat el cas de la col·lecció de cilindres Regordosa-Turull de la Biblioteca de Catalunya, formada pels primers suports sonors de la història en ser comercialitzats amb l'aparell que Thomas Alva Edison va patentar el 1878: el fonògraf. Els discos també han tingut el seu lloc a l'exposició "+ de 60 discos dels 60", que ha volgut mostrar els canvis socials i culturals de la societat espanyola dels anys 1960 a través de la producció discogràfica.

Els escriptors també han estat motiu d'exposicions per commemorar aniversaris i efemèrides. El 2012 s'han celebrat els 100 anys del naixement de quatre escriptors: Avel·lí Artís-Gener, Josep Ferrater Mora, Pere Calders i Joan Sales. Amb aquest motiu, la Institució de

les Lletres Catalanes, amb la col·laboració del Servei de Biblioteques, ha creat l'exposició itinerant de petit format "Escriure en temps difícils", que s'ha posat a disposició de les entitats interessades a acollir-la. Així, al llarg de l'any s'ha pogut veure a universitats i biblioteques públiques d'arreu de Catalunya.

El 2013 ha estat declarat Any Espriu, perquè es commemora el centenari del seu naixement. Les institucions públiques han organitzat activitats per celebrar-lo. L'exposició més gran ha estat la del CCCB, "Espriu. He mirat aquesta terra", en què han participat amb documents del seu fons institucions diverses, com ara la Biblioteca de Catalunya, la Biblioteca del Pavelló de la República o l'Arxiu Nacional de Catalunya. A la Biblioteca de Catalunya, per la seva part, Espriu també ha estat homenatjat amb una exposició, "Amb lletra clara i prou petita", que ha exhibit una sèrie de cartes autògrafes de l'escriptor.

En el marc del centenari de l'escriptor manresà Joaquim Amat-Piniella l'Ajuntament de Manresa, Òmnium Cultural, la Institució de les Lletres Catalanes i l'associació Memoria.cat han aplegat esforços per tal de confeccionar un programa d'activitats que contribueixi a una millor difusió de la vida i obra de l'escriptor. Entre les activitats proposades destaca l'exposició "Joaquim Amat-Piniella: escriure contra el silenci", organitzada pel Museu d'Història de Catalunya, que ens apropa a la vida i l'obra de l'escriptor a través de quatre etapes històriques: la República, la Guerra Civil, l'exili i la deportació, i l'exili interior i el franquisme.

Uns altres escriptors que han estat motiu d'exposició són Josep Maria de Sagarra, en el cinquantenari de la seva mort, i Joan Teixidor. Pel que fa al primer, la Biblioteca de Catalunya ha volgut mostrar documentació manuscrita tant de l'obra literària com de les musicacions. Quant al segon, ha estat objecte d'una mostra al Museu d'Història de Catalunya.

Més enllà de les commemoracions s'han de ressenyar les exposicions temàtiques, com ara l'organitzada per la Biblioteca de Catalunya al voltant del món de la il·lustració "La Il·lustració de llibres i revistes", que repassa la història de la il·lustració des de l'edat mitjana a l'actualitat, des de les matrius xilogràfiques i les obres d'artista.

Les efemèrides històriques també són motiu d'exposicions. El 2012 ha fet dos-cents anys de l'aprovació de la

Constitució de Cadis. Institucions públiques i privades han exposat els seus fons per a commemorar-ho, per exemple, el Col·legi d'Advocats de Barcelona, la UPF i l'Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives (IUHV) i la Biblioteca de Catalunya. La Biblioteca de la UPF, amb la col·laboració de l'IUHV, s'ha encarregat de l'exposició digital "Guerra i revolució", que recull un seguit de documents del seu fons documental al voltant de les Corts de Cadis, la Constitució i els diputats catalans que hi van intervenir. L'exposició del Col·legi d'Advocats "La 'Pepa' i les Constitucions" inclou exemplars de totes les constitucions espanyoles que es van arribar a promulgar al llarg del segle XIX.

Una altra obra que compleix anys ha estat *El Príncep*, de Maquiavel, que n'ha fet 500. Les biblioteques del CRAI i la Secció d'Italià del Departament de Filologia Romànica de la UB han volgut commemorar aquest fet històric oferint una exposició variada sobre la vida, l'obra i els estudis de l'autor. En la mostra també han participat les biblioteques de Filosofia, Geografia i Història; la d'Economia i Empresa; la de Dret; la del Pavelló de la República, i la de Mundet.

Com que aquest capítol s'ocupa de la història de les biblioteques, no pot faltar la ressenya de dues exposicions que celebren els vint-i-cinc anys de la Biblioteca de Ciències Socials de la UAB i els cent cinquanta la Biblioteca de l'Institut Jaume Balmes: "25 anys de la Biblioteca de Ciències Socials" i "Els llibres parlen de la nostra història: 150è aniversari de la Biblioteca de l'Institut Jaume Balmes de Barcelona". La Biblioteca de Ciències Socials de la UAB ha celebrat aquest aniversari amb una exposició bibliogràfica virtual, que inclou la història, el fons, les exposicions bibliogràfiques, el personal, etc., entre altres activitats. També s'ha organitzat una petita exposició presencial. Per la seva part, el fons de la Biblioteca de l'Institut Jaume Balmes es va cedir a la UPF el 2001, i és aquesta universitat la que organitza l'exposició bibliogràfica amb les peces més destacades de la col·lecció. Conté documents rars i d'un gran valor històric dels àmbits de la llengua i la literatura clàssiques i romàniques, la filosofia, la història i la teologia, des del segle XV fins al XX.

Els arxius també han organitzat exposicions i mostres amb els seus fons. Per exemple, l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa presenta l'exposició "La firma del notari (segles

XIII-XIX)", una selecció de signes sobre pergami i paper utilitzats a la comarca datats entre els segles XIII i XIX, exemples procedents dels fons documentals de l'Arxiu, que recullen les firmes ideades per escrivans i notaris de les diferents escriptories existents en l'actual districte notarial d'Olot. L'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre ha organitzat l'exposició "Una mostra del patrimoni documental de Vinebre", amb què es vol donar a conèixer als ciutadans del municipi el patrimoni documental de la vila custodiat a l'Arxiu.

- *Escriure en temps difícils*
Institució de les Lletres Catalanes
2012. Exposició itinerant
- *Espriu. He mirat aquesta terra*
CCCB
Del 30 d'octubre de 2013 al 16 de març de 2014
- *La firma del notari (segles XIII-XIX)*
Arxiu Comarcal de la Garrotxa
Del 20 de desembre de 2013 al 28 de febrer de 2014

ANNEX D'EXPOSICIONS

- *+ de 60 discos dels 60*
Comissariada per Jaime Tobeña, Margarida Ullate, Eulàlia Barbosa
Biblioteca de Catalunya
De l'11 de maig al 10 de juny de 2012
- *Amb una lletra clara i prou petita*
Comissariada per Anna Gudayol, Anna Nicolau, Josep Casals i Isabel Galvez
Biblioteca de Catalunya
De l'11 de novembre al 8 de desembre de 2013
- *Anem de vacances: el turisme fins al 1936*
Comissariada per Victòria Casals i Vanessa Torres
Biblioteca de Catalunya
De l'11 de juliol a l'11 de setembre de 2013
- *Benvolgut Robert Gerhard*
Comissariada per Rosa Montalt i Margarida Ullate
Biblioteca de Catalunya
De l'11 d'abril al 10 de maig de 2012
- *Biblioteca de Ciències Socials 25 anys (1988-2013)*
Organitzada per la Biblioteca de Ciències Socials de la UAB
2013. Exposició virtual. <<http://ddd.uab.cat/pub/expbib/2013/25anysbcs/index.html>>
- *Els catalans i la Constitució de 1812*
Comissariada per Reis Fontanals i Jordi Roca Vernet
Biblioteca de Catalunya
Del 8 de març al 10 d'abril de 2012
- *Guerra i revolució: exposició digital en ocasió del bicentenari de les Corts de Cadis (1812-2012)*
Biblioteca de la UPF i IUJVV
2013. Exposició virtual
<<http://www.upf.edu/bibtic/expo/cadis/>>
- *Guinjoan, ara i aquí*
Comissariada per Rosa Montalt i Teresa Fonts
Biblioteca de Catalunya
Del 9 de gener al 10 de març de 2013
- *Homs, veu de Gerhard*
Comissariada per Pietat Homs, Rosa Montalt, Margarida Ullate i Estanyol
Biblioteca de Catalunya
Del 14 d'octubre al 9 de novembre de 2013
- *Ignasi Agustí i la ciutat convulsa*
Comissariada per Josep Casals, Isabel Gàlvez, Anna Nicolau
Biblioteca de Catalunya
De l'11 d'abril al 7 de maig de 2013
- *La il·lustració gràfica a llibres i revistes*
Comissariada per Francesc Fontbona i M. Tura Molas
Biblioteca de Catalunya
Del 19 de febrer al 15 de març de 2013
- *Joan Maragall, el poeta extasiat*
Comissariada per Margarida Casacuberta
Institució de les Lletres Catalanes i TNC
Exposició itinerant

- *Joan Teixidor: no visqueu més en fragments*
Museu d'Història de Catalunya
Del 13 de setembre al 24 de novembre de 2013
- *Joaquim Amat-Piniella: escriure contra el silenci*
Museu d'Història de Catalunya
Del 16 d'octubre de 2013 al 6 de gener de 2014
- *Josep Carner, de príncep a mite*
Comissariada per Anna Gudayol i Jaume Clarà
Biblioteca de Catalunya
De l'1 al 31 d'octubre de 2013
- *Josep Maria de Sagarra, la sonoritat de les paraules*
Comissariada per Anna Gudayol, Rosa Montalt i Joana Escobedo
Biblioteca de Catalunya
De l'11 de juny al 8 de juliol de 2012
- *Els llibres parlen de la nostra història: 150è aniversari de la Biblioteca de l'Institut Jaume Balmes de Barcelona*
Biblioteca. Universitat Pompeu Fabra
2012. Exposició virtual
<<http://www.upf.edu/bibtic/expo/iesbalmes/>>
- *Maquiavel. Els 500 anys d'El Príncep 1513-2013*
Biblioteques del CRAI de la UB i la Secció d'Italià del Departament de Filologia Romànica de la UB
Desembre de 2013
- *Maragall, terror espiritual*
Comissariada per Dolça Tormo i Jaume Trabal
Arxiu Maragall de la Biblioteca de Catalunya
Del 14 de desembre de 2011 al 14 de gener de 2012
- *Muntañola, la cara amable de l'humor*
Comissariada per Jaume Capdevila i Ferran Pujol
Biblioteca de Catalunya
Del 9 de juliol al 2 de setembre de 2012
- *El Nadal de Miquel Plana*
Comissariada per Concepció Isern
Biblioteca de Catalunya
Del 10 de desembre de 2012 al 8 de gener de 2013
- *Narcís Comadira a la Biblioteca de Catalunya*
Comissariada per Carme Arenas i Esteve Miralles
Biblioteca de Catalunya
Del 14 de febrer al 7 de març de 2012
- *La "Pepa" i les Constitucions*
Biblioteca del Col·legi d'Advocats
De l'1 de febrer al 15 d'abril de 2012
- *Pere Miquel Carbonell i els llibres (Col·lecció del CRAI Biblioteca de Reserva)*
Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona
Del 20 de novembre al 29 de novembre de 2013
- *Petites però grans*
Comissariada per S. Abrams
Biblioteca de Catalunya
Del 8 de maig al 9 de juny de 2013
- *Uns incunables del sonor: la col·lecció Regordosa-Turull de cilindres de cera*
Comissariada per Margarida Ullate
Biblioteca de Catalunya
Del 15 de novembre al 14 de desembre de 2013
- *Tísner, escriptor-ninotaire polifacètic*
Comissariada per Jaume Clarà
Biblioteca de Catalunya
Del 12 de novembre al 9 de desembre de 2012
- *La veu de les colònies industrials*
Comissariada per Xavier Martí Ylla i Maria del Tura Molas
Biblioteca de Catalunya
Del 16 de juny al 10 de juliol de 2013
- *Wagner col·leccionat per Joaquim Pena*
Comissariada per Rosa Montalt amb la col·laboració de Francesc Fontbona
Biblioteca de Catalunya
Del 14 de maig al 30 de juny de 2013

5 BIBLIOGRAFIA

- Abelló Güell, Teresa (ed.) (2013). *La CNT: papers d'exili i clandestinitat*. Catarroja; Barcelona: Afers; Centre d'Estudis Històrics Internacionals (Papers del Pavelló de la República; 12).
- Andreu i Dauí, Jordi; López Martos, M.; Vernet i Munté, M. (2013). "El archivo histórico de la Universitat de Barcelona: recurso para la investigación en historia de las universidades". *CIAN-Revista de Historia de las Universidades*, vol. 16, no. 2. <<http://e-revistas.uc3m.es/index.php/CIAN/article/view/1855>> [Consulta: 25/05/2014].
- Anton Pelayo, Javier (2012). "The secularization of books and the change in the habit of reading in Catalonia during 18th and 19th centuries". En: *Secularization and the libraries of Europe* (Oxford: 2012). Bodleian Library's Center for the Study of the Book, 22-24 March 2012. <<http://www.bodleian.ox.ac.uk/csb/find-resources/projects/how-the-secularization-of-religious-houses-transformed-the-libraries-of-europe>> Consulta: [6/06/2014].
- Ariche i Axpe, Carme (2012). *Història de la Biblioteca Pública de l'Estat a Lleida*. Lleida: Biblioteca Pública.
- La Biblioteca de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona = La Biblioteca del Ilustre Colegio de Abogados de Barcelona* (2012). Barcelona: [Biblioteca de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona].
- Bosch Vilanova, Antoni (2013). *El Fons Rovira Belloso de la Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona: doctorat en Estudis Filosòfics i Humanístics: segon cicle*. Barcelona: Universitat Ramon Llull. Facultat d'Humanitats.
- Botey, Lambert; Medalla, Jordina; Pérez, Carme; Rodríguez, Roser (2012). "Els fons audiovisuals de l'Arxiu Municipal de Granollers". *Ponències. Revista del Centre d'Estudis de Granollers* [en línia], p. 159-166. <<http://www.raco.cat/index.php/Ponencies/article/view/271466/359091>> [Consulta: 23/05/2014].
- Camprubi Sensada, Josep (2012). *La catedral de Girona entre 1101 i 1144. Col·lecció diplomàtica i estudi històric*. [Bellaterra]: Universitat Autònoma de Barcelona. <<https://www.educacion.gob.es/teseo/imprimirFiche-roTesis.do?fichero=33623>> [Consulta: 6/06/2104].
- Cantarell Barella, Elena (2013). *La vida en un poble de Catalunya interior, segles XIV-XV. Localització, recuperació, organització i explotació dels fons documentals de Cubells*. [Barcelona]: Universitat de Barcelona. <<http://www.tdx.cat/handle/10803/123616>> [Consulta: 6/06/2014].
- Casali, Luciano; Harana, Lola (eds.) (2013). *L'oportunisme de Franco. Un informe sobre la qüestió jueva (1949)*. Catarroja; Barcelona: Afers; Centre d'Estudis Històrics Internacionals. (Els Papers del Pavelló de la República; 11).
- Cases i Loscos, Lluïsa (2013). Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, vol. 8. Barcelona: Fundació Noguera; Lleida: Pagès. (Inventaris d'arxius notariais de Catalunya; 34).
- Clarà, Jaume (2013). "El Fons Eduard Feliu de la Biblioteca de Catalunya". *Tamid* [en línia], p. 28-32. <<http://www.raco.cat/index.php/Tamid/article/view/267292>> [Consulta: 22/03/2014].
- Dalla Corte, Gabriela (2013). *El Archivo documental del americanismo catalán una historia centenaria para la Casa de América (1909-1968)*. Barcelona: Casa Amèrica Catalunya. <<http://casaamerica.omatech.com/uploads/20131108/9878485736638.pdf>> [Consulta: 6/06/2014].
- Elvira, Maria (2013). "Posibilidades de eliminar documentos en archivos personales". En: *Jornadas Archivando* (6as : 2013 : León). 6as Jornadas Archivando: la valoración documental. León, 7 y 8 de noviembre 2013. León: Fundación Sierra Pambley. <<http://archivosierra-pambley.wordpress.com/historia/actas-jornadas-2013/>> [Consulta: 6/06/2014].
- Estivill Rius, Assumpció (2013). "Les biblioteques populars de Barcelona com a espais de socialització durant el segon franquisme, 1957-1975". *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, juny, núm. 30. <<http://bid.ub.edu/30/estivill.htm>> [Consulta: 07/04/2014].
- Farré Fiol, Carmen et al. (2013). *Col·leccions singulars a les biblioteques de la Universitat Autònoma de Barcelona*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

Felip i Sánchez, Jaume (2013). *Catàleg de la col·lecció de pergamins de l'Ajuntament de Vimbodí i Poblet (I) dipositats a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà*. Jaume Felip Sánchez, estudi introductori i registres; Josep M. Porta i Balanyà i Eulàlia Albareda i Lloró, descripció; Núria Vila Lafita, informe de restauració. Vimbodí i Poblet; [Montblanc]: Ajuntament de Vimbodí i Poblet; Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà.

Fernàndez Gómez, Anna (2012). *Els arxius del moviment llibertari a Catalunya. Guia d'arxius i fonts documentals*. Treball de recerca del màster d'Arxivística i Gestió de Documents de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents. (Treballs fi de màster i de postgrau).

Gregori i Cifré, Josep Maria (2013). *Fons de la Basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries*. [Bellaterra]: [Bellaterra]: Universitat Autònoma de Barcelona, Servei de Publicacions. (Inventaris dels fons musicals de Catalunya; 7).

Jornet i Benito, Núria (2013). *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona: origen d'un monestir i configuració d'un arxiu monàstic (1236-1327)*. [Barcelona]: Universitat de Barcelona. <<http://www.tdx.cat/handle/10803/119825>> [Consulta: 22/04/2014].

Olagüe de Ros, Guillermo (2014). "Un acercamiento a la historia de la documentación científica en Cataluña. La labor de María Serrallach Juliá (1905-1992) en el Seminario de Química de la Universidad de Barcelona (1937-1984)". *Dynamis: Acta hispanica ad medicinae scientiarumque historiam illustrandam*, vol. 34, núm. 1, p. 147-168. <<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4610143&orden=1&info=link>>. [Consulta: 22/04/2014].

Pérez, Xavier (2011). "L'inventari de documents del Vallès Oriental als arxius de fora de la comarca". *Ponències. Revista del Centre d'Estudis de Granollers* [en línia], p. 115-120. <<http://www.raco.cat/index.php/Ponencies/article/view/255821>> [Consulta: 22/03/2014].

Prunera Pardell, Trinidad; Barros Ferradàs, Karina; Meléndez Galan, Álvaro (2012). "El Archivo del Instituto Botánico de Barcelona". *Enredadera*, 20, p. 13-17. <<http://bibliotecas.csic.es/web/enredadera/botanico-barcelona>> [Consulta: 01/06/2014].

Rueda, Mercè (2011). "La nova Biblioteca de Cinema de la Filmoteca de Catalunya: procés i relació entre el projecte bibliotecari i arquitectònic". *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 54. <<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/248525/350895>> [Consulta: 22/03/2014].

Rueda, Pedro (2012). "The secularization of religious libraries in Latin America from independence to the new republics: the continuity and fragmentation of collections". En: *Secularization and the libraries of Europe* (Oxford: 2012). Bodleian Library's Center for the Study of the Book, 22-24 March 2012. <<http://www.bodleian.ox.ac.uk/csb/find-resources/projects/how-the-secularization-of-religious-houses-transformed-the-libraries-of-europe>> Consulta: [6/06/2014].

Sabadell, lletra impresa: de la vila a la fi de la ciutat indústria: catàleg de la Col·lecció Esteve Renom-Montserrat Llonch (2012). Nota històrica de Josep M. Benaul Berenguer; catàleg i índexs a cura de M. Àngels Solà Vidal; epíleg de Plàcid Garcia-Planas. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Salisi Clos, Josep M. (2012). *El repertori litúrgic marià a Catalunya a finals del segle XVII. Les antífones marianes majors del M 1168 del "Fons Verdú" de la Biblioteca de Catalunya*. [Bellaterra]: Universitat Autònoma de Barcelona.

Santaulària, Eva (2012). "La descripció arxivística de la documentació de les cambres agràries del Bages conservada a l'Arxiu Comarcal del Bages". *Dovella* [en línia], núm. 110, p. 35-39. <<http://www.raco.cat/index.php/Dovella/article/view/256892>> [Consulta: 22/03/2014].

Sureda i Jubany, Marc (2012). "Litúrgia i cultura en una canònica medieval catalana: un inventari de la biblioteca de Santa Maria de Besalú (1429)". *Miscel·lània litúrgica catalana*, p. 309-344. <<http://www.raco.cat/index.php/Miscellania/article/view/267352>> [Consulta: 22/03/2014].

Trias i Peitx, Josep Maria (2013). *Fons Josep Maria Trias Peitx (1900-1979)*. Catarroja; Barcelona: Afers; Centre d'Estudis Històrics Internacionals. (Papers del Pavelló de la República; 10).

Ullate i Estanyol, Margarida (2013). "Una col·lecció sonora i musical singular: els cilindres del fons Regordosa-Turull de la Biblioteca de Catalunya". *Sonograma Magazine* [en línia], 2013, núm. 18 . <<http://www.raco.cat/index.php/SonogramaMagazine/article/view/275898>> [Consulta: 03/05/2014].

Universitat de Barcelona. Centre d'Estudis Històrics Internacionals (2012). *Fons Miquel Ferrer i Sanxis (1939-1989)*. Edició, introducció i notes : Miquel Àngel Velasco. Catarroja; Barcelona: Afers; Centre d'Estudis Històrics Internacionals. (Els Papers del Pavelló de la República ; 9).

Zamora Escala, Jaume Enric (2012). *Els arxius i el conflicte polític en el segle XX: El cas dels arxius catalans (1931-1939)*. [Barcelona]: Universitat de Barcelona. <<http://www.tdx.cat/handle/10803/83298>> [Consulta: 6/06/2014].

Disponible a:

<http://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori>

Losantos, Marga. "Història de les biblioteques i arxius: estudis i recerca a Catalunya (2012-2013)". *Anuari de l'Observatori de Biblioteques, Llibres i Lectura*, Vol. 3 (2014), p. 11-24.

<http://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori/article/view/281321>

Llicència Creative Commons

Reconeixement – NoComercial – SenseObraDerivada
(by-nc-nd): No es permet un ús comercial de la obra original ni la generació d'obres derivades.

Editors

Lluís Agustí
Maite Comalat

ANUARI

DE L'OBSERVATORI

DE BIBLIOTEQUES, LLIBRES I LECTURA

2014

